

Liszt budapesti otthonának egyik különleges műtárgya: a komponáló íróasztal

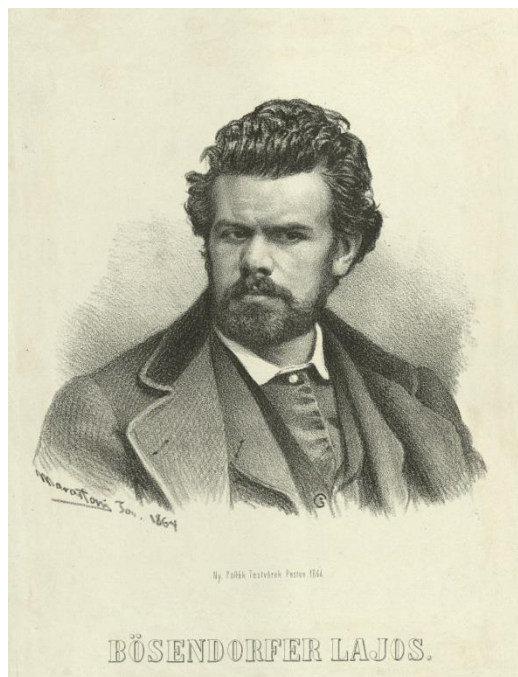
Ha belépek Liszt egykori háló-dolgozószobájába, tekintetem elsőként a szemközti sarokban álló komponáló íróasztalra vetődik. Megilletődve állok meg előtte: az idős mester itt komponálta utolsó műveit, amikor Budapesten tartózkodott, ezen írta hivatalos leveleit a Zeneakadémia elnökeként, elsősorban tanítványai és az intézmény érdekében, és efölé az asztal fölé hajolva öntötte utoljára zenébe 1885-ben hazája iránti kötődését is a *Magyar történelmi arcképek* sorozat darabjainak komponálásával. Még első zeneakadémiai, Hal téri otthonában ezen az asztalon fejezte be 1879-ben a *Via Crucis* két változatát, 1881-től kezdve ennél az asztalnál komponálta a *Csárdás macabre-t*, a *4. Mephisto-keringőt*, az 1881-ben befejezett *Ave Mariát* is, valamint még két kompozíciót, amelyekről később lesz szó, mivel ezek autográf facsimiléjéből egy-egy oldalt ma is megtekinthetünk az asztalon.

A komponáló íróasztal készítője Liszt régi kedves bécsi barátja, Ludwig Bösendorfer volt.

Liszt hozzá írott leveléből tudjuk, hogy 1875-ben nagy izgalommal várta a titokzatos „komponáló íróasztalt”, amelyet Bösendorfer kimondottan barátja számára talált ki, és amely végül 1876-77 fordulóján készült el.

„Ön ismét pompás műtárggyal ajándékozott meg, amely író-, háló- és étkező termemet ékesíti. A látogatóknak előszeretettel mutogatom ezt a műtárgyat, ... amelyre a nekem oly kedves L. Bösendorfer név hamarosan rá lesz vésetve” - írta

Liszt Bösendorfernek 1877 január 30-án.

Ludwig Bösendorfer (1835- 1919)

A szoba sarkában álló impozáns diófa íróasztal azonnal magára vonja a látogató figyelmét. Alsó része kétajtós, a felső része háromfiókos, és a különlegessége az, hogy a középső fiók helyén kihúzható billentyűs hangszer látható, hasonlóan beépítve, ahogyan a mai számítógép klaviatúrája, csak itt háromoktávos billentyűsor helyezkedik el, amely halk hangot ad a beépített fémlapocskák segítségével. A billentyűk kopogó hangja nem annyira a zeneszerző hangzásbeli elképzeléseit igazolta – korabeli leírásokból tudjuk, hogy Liszt fejből komponált -, inkább csak arra volt alkalmas, hogy néhány futamot, ujjrendet ellenőrizzen rajta, mielőtt valamelyik zongorájához ült, hogy eljátszsa

frissen elkészült művét. Az asztal jobb oldali ajtaján valóban szerepel a réztábla, amelyen Bösendorfer neve szerepel kézírásos felirattal.

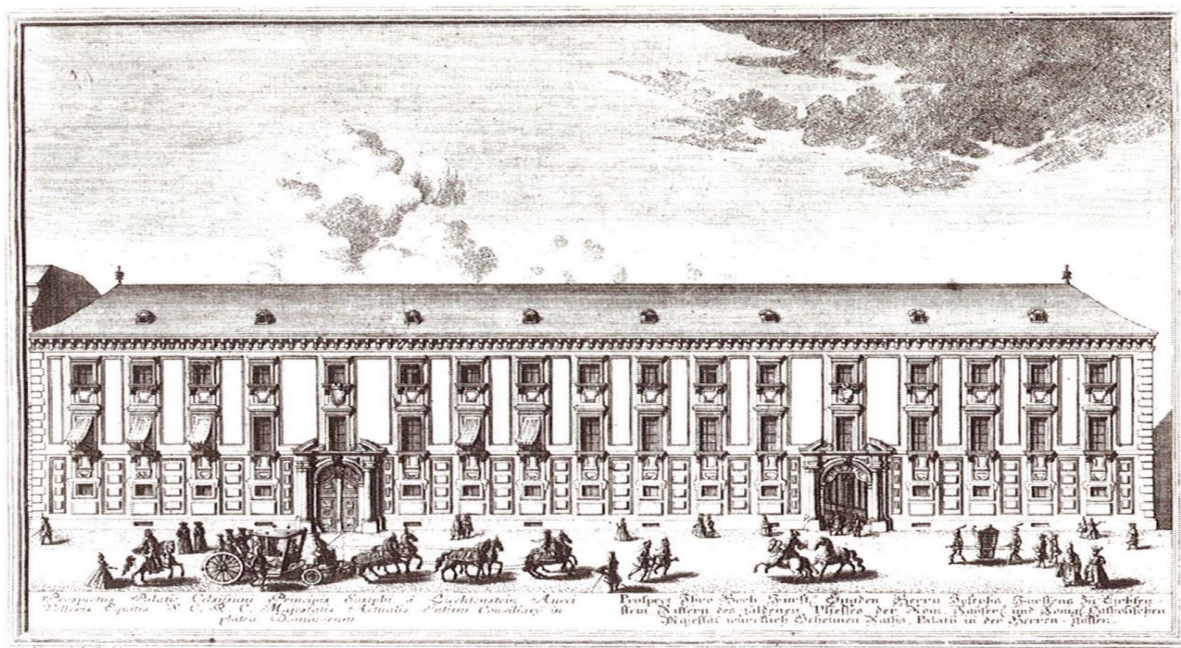
Ignaz Bösendorfer 1828-tól kezdett zongorákat készíteni Bécsben. Mivel zongorái olyan erősek voltak, hogy a virtuóz Liszt hangversenyein sem szakadtak el húrjai, 1830-ban

A komponáló íróasztal billentyűsora

már világhírnevet szereztek a gyárnak. A zongoragyártást Ignaz fia, Ludwig Bösendorfer fejlesztette tovább, aki 1859-ben vette át a céget, és a következő évben már egy új gyárrá alakította.

Ludwig Bösendorfer Bécs zeneéletében is fontos szerepet játszott, 1878-tól a Gesellschaft der Musikfreunde igazgatói tanácsának tagjai közé tartozott. 1872-ben Hans von Bülow avatta fel a Bösendorfer termet, amely Bécs legnépszerűbb koncertterme volt 1913-ig.

A korabeli Liechtenstein palota Bécsben, amelyben egykor a Bösendorfer terem volt.

1874 januárjában ebben a szalonban Bösendorfer Liszt tiszteletére nagy hangversenyt rendezett, amelyen maga Liszt is játszott. Liszt hangversenyére mintegy 100 vendég gyűlt össze. 1879-ben Bösendorfer ismét koncerteket szervezett Liszt tiszteletére. Ludwig Bösendorfer és Liszt szoros baráti kapcsolata 1870 körül fejlődött ki, és Liszt élete végéig tartott. Bösendorfer több alkalommal utazott Pestre, hogy Liszt koncertjén részt vehessen, jelen volt az 1873-as jubileumi ünnepségsorozaton is. Bösendorfer számos zongoráját ajánlotta vagy ajándékozta Lisztnek, akinek például már az ismeretségük kezdetén két Bösendorfer zongorája volt a belvárosi plébánia szalonjában, és levelében írja, hogy pesti tartózkodásának kellemes hangulatához nagyban hozzájárultak ezek a hangszerek. Szintén Bösendorfer zongorákat kapott Liszt Szekszárdra, August Antal otthonába, az egyiket Liszt szobájába vitték, a másik kettőt Liszt tanítványai, Sophie Menter és Olga Janina kapták. A szekszárdi hangversenyeken is csak Bösendorfer zongoráit használták. Liszt 1872-ben két hangszert rendelt meg gróf Széchenyi Imre és Béla számára. Az egykorú leírások szerint

1885-ben Liszt zeneakadémiai lakásában és a koncertterem pódiumán több Bösendorfer zongora állt. Liszt eredetileg még a Villa d'Estébe is Bösendorfer zongorát rendelt meg. Liszt több levelében elragadtatottan dicsérte a hangszer nagyszerű adottságait és egyedülálló teherbírását. 1874-ben a Villa D'Estéből például így írt:

„Engedje meg, hogy a mai soraimban csak egy, de számomra nagyon öröndetes tulajdonságot emeljek ki, a zongorája a gyakori használat ellenére csodálatos módon nem hangolódik el. Bécsből való ideszállítása óta hangoló nem nyúlt hozzá, és mégis megtartotta a csengő hangzását és ellenáll minden hőingadozásnak és terhelésnek.”

Ludwig Bösendorfer Liszt élete végéig kedves barátja maradt, budapesti otthonában még 1885-ben is meglátogatta. August Stradal, Liszt tanítványa, aki 1885-ben és 1886-ban végig Budapesten tartózkodott mestere mellett, többek között, hogy a már komoly szembetegséggel küszködő zeneszerző új műveit letisztázza, diktált leveleit leírja, egy kedves anekdotát örökített meg visszaemlékezéseiben: Liszt 1885 első hónapjaiban ebédre hívta meg Bösendorfert zeneakadémiai otthonába. Azonban, mielőtt megérkezett bécsi barátja, Liszt az épületben lévő konyhába ment, az összes edénybe belenézett, van-e elég étel bennük a feltehetően jó étvágyú zongoragyáros számára?

Visszatérve a komponáló íróasztalhoz, nem tudunk arról, hogy Bösendorfer más hasonló hangszerrel kiegészített asztalt készített volna bárki számára, az viszont ismeretes, hogy Richard Wagnernek is volt komponáló íróasztala, amelyet most a lipcsei Városháza Múzeum őriz. Ezt a komponáló íróasztalt Wagner 54.

Wagner komponáló íróasztala

Forrás: [Stadtgeschichtliches Museum Leipzig](http://www.stadtgeschichtliches-museum-leipzig.de)

születésnapjára kapta ajándékba II. Lajos bajor királytól, mecénásától és

műveinek rajongójától. A hangszert Bechstein zongoragyáros készítette a király megrendelésére. A zongora egyúttal íróasztalként is működött. Az alsó rész, amely fiókokat tartalmazott, nem maradt fenn. Wagner emellett a hangszer mellett komponálta *A nürnbergi mesterdalnokokat*, *a Siegfried III. felvonását*, *Az istenek alkonyát* és *a Parsifalt*.

Wagnernek egyébként volt több színpadi zongorája is Steingraeber műhelyéből, ezek a bayreuthi Wahnfried Múzeumban, illetve Udo Steingraeber muzeális hangszergyűjteményében találhatóak meg. Wagner két hangszeréről az információkat az ő szíves közvetítésével tudjuk megosztani.

Wagner színpadi zongorája

Az egyetlen, Széchy Gyula által készített fotó, amely Lisztet budapesti otthonában ábrázolja, és amely alapján készült a *Magyar Szalon* 1886-os számában A. Weinwurm litográfiája, a komponáló íróasztalt befogadó sarkot ábrázolja Liszt budapesti lakásából. Liszt az íróasztal előtt ül, visszapillantva, mellette tanítványa, Lina Schmalhausen tekint rá. Az íróasztal előtti karosszék is eredeti, a rajz ebben a székben ábrázolja Lisztet.

A képen azonban nem lehet kivenni, milyen tárgyakat tartott rajta az aktuális kottapapírok, levelek, szükséges íróeszközök, tintatartó, könyvek mellett. Szintén August Stradal emlékei alapján tudjuk, hogy egy nagyobb fotót őrzött az íróasztalon egykori kedves tanítványáról és Cosima lányának első férjéről, Hans von Bülowról mint karmesterről, aki az egyik kezében karmesteri pálcát, a másik kezében az *Ideálok* szimfonikus költemény partitúráját tartotta. A fotó alá Bülow ezt a latin mondatot írta (Sub hoc signo vici et nunquam vincere desistam (sic). – E jel alatt győztem és sohasem fogom elhagyni a győzelmet.) Jelenleg is látható a fotónak egy másolata Liszt íróasztalán a karmester Bülowról, valamint egy közös fotó azokkal a személyekkel együtt, akik mindennapos vendégek voltak mester budapesti otthonában utolsó éveiben: Liszt Lina Schmalhausen és pesti kiadója, Táborszky Nándor társaságában időzik egy 1885-ös csoportképen. Liszt hagyatékából származnak a tollszárak, a tintatartó, a levélnehezék, a lorgnon és a könyvek. A kétágú gyertyatartó Eduard von Liszt, a zeneszerző bécsi rokona hagyatékából került hozzánk, az autográf kotta facsimilék pedig azokat a műveket idézik, amelyeken többek között a zeneszerző Liszt hajnalonként, 5-től 8-ig dolgozott az íróasztal fölött: a *Szent Szaniszló* oratóriumon, és *A magyarok Istene* című Petőfi-vers megzenésítésén. Ez utóbbi egyben ékes bizonyíték arra, hogy Liszt szándékosan magyar

nyelvű szöveghez, és nem annak német nyelvű fordításához készítette el az első, dal változatot.

Liszt otthonában visszacsöppenek egy pillanatra az 1880-as évekbe, életének utolsó szakaszában átélt mindennapjaiba, és tisztelettel adózok mindazért a szellemi örökségért és lelki gazdagságért, amelyet ránk hagyott.

Domokos Zsuzsanna

